

REZUMAT

al tezei de doctorat intitulată:

STUDIU PRIVIND DEZVOLTAREA RESURSELOR UMANE PRIN UTILIZAREA DIFERITELOR SURSE DE FINANȚARE ÎN MEDIUL RURAL DIN REGIUNEA SUD-VEST OLTENIA

Doctorand: **CÎJMĂROIU Gheorghe Augustin**

Conducător științific: **Prof. Univ. Dr. VLADU Marius**

CUVINTE-CHEIE: mediu rural, dezvoltare durabilă, resursa umană, fonduri europene, finanțare nerambursabilă, Regiunea Sud-Vest Oltenia, formare profesională

Dezvoltarea armonioasă a unei regiuni, bunăstarea persoanelor din zona respectivă, depinde în mare măsură de calitatea și disponibilitatea resursei umane. Degeaba există resurse, degeaba se elaborează strategii, dacă resursa umană nu este una de calitate, cu competențele și abilitățile necesare realizării obiectivelor propuse.

Mediul rural, mai mult ca niciodată, are nevoie de resursă umană adaptată particularităților și necesităților existente. Tradițiile și obiceiurile, frumusețile naturale, se păstrează cel mai bine în acest mediu, afectat mai puțin de modificările și evoluțiile nesănătoase ale noilor tehnologii. Cu toate acestea, populația din rural are o condiție de trai mai puțin dezvoltată, acces mai slab infrastructura serviciilor pentru populație, venituri mai scăzute și posibilități reduse de dezvoltare. În acest context, fondurile europene pot aduce un plus de resurse financiare care, dacă sunt utilizate în acele domenii în care se constată că este nevoie de intervenții majore, pot contribui în mod semnificativ la rezolvarea anumitor probleme. Un astfel de domeniu, care necesită intervenții și fonduri nerambursabile, este resursa umană din Oltenia.

Resursa umană din ruralul regiunii, ocupată în principal cu activitățile agricole și cu creșterea animalelor, necesită investiții în formarea profesională a acesteia, în dobândirea de competențe și abilități care să o ajute să se dezvolte atât în domeniul în care activează deja, dar și în domenii conexe sau în cele nonagricole. Acest lucru este necesar întrucât, o dezvoltare durabilă a zonei, necesită activități diverse, agricole și neagricole, dezvoltarea antreprenoriatului în zonă, precum și forță de muncă bine calificată. Astfel, formarea profesională aduce un plus de valoare resursei umane prin dezvoltarea abilităților deținute deja, dezvoltarea unor competențe noi, conforme cerințelor de pe piața muncii.

Contextul economic al zonei rurale din Oltenia este unul cu un potențial ridicat de dezvoltare și, totodată, unul care necesită investiții considerabile în forța de muncă, în infrastructura agricolă, în turism și servicii, toate acestea în vederea reducerii gradului de sărăcie și deprivare materială, și în vederea oferirii unui trai mai bun locuitorilor din regiune.

Pornind de la aceste premise, ne-am propus să analizăm măsura în care fondurile europene nerambursabile contribuie, în mod real, la dezvoltarea resursei umane din Oltenia.

Obiectivele care s-au avut în vedere în realizarea lucrării s-au stabilit pornind de la analiza literaturii de specialitate în domeniu și de la paleta largă de fonduri europene care pot fi accesate în vederea formării profesionale a angajaților și a celor care își caută un job în Oltenia. Astfel, obiectivele stabilite ce urmează a fi atinse sunt:

1. Analiză socială și analiza economică din Oltenia, punând accent cu prioritate pe resursa umană, analiză realizată în vederea stabilirii particularităților regionale, geografice și demografice, care conferă resursei umane din zonă caracteristici specifice;

2. Analiza resurselor umane din regiunea supusă analizei din punct de vedere structural, calitativ și cantitativ;

3. Prezentarea programelor operaționale ale perioadei de programare curente prin intermediul cărora se pot accesa fonduri europene nerambursabile pentru formarea, stimularea și dezvoltarea resursei umane din ruralul Olteniei;

4. Analiza fondurilor alocate prin Programul Național de Dezvoltare Rurală care sunt destinate creșterii eficienței și stimulării resursei umane din mediul rural;

5. Analiza utilizării fondurilor alocate prin Programul Operațional Capital Uman pentru dezvoltarea resursei umane din mediul rural;

6. Analiza impactului utilizării fondurilor nerambursabile asupra resurselor umane în regiunea Sud-Vest Oltenia prin intermediul unei cercetări pe bază de chestionar;

7. Analiza contribuției fondurilor alocate prin Programul Operațional Capital Uman la creșterea participării la formarea profesională continuă pentru angajați.

Tema de cercetare este ofertantă și contribuie stabilirea acelor sectoare și ocupații care necesită cele mai multe fonduri nerambursabile, ajută la specularea oportunităților oferite de regiune din punct de vedere natural, economic și social, în vederea reducerii disparităților dintre mediul urban și rural, la dezvoltarea pieței muncii din regiunea Sud-Vest Oltenia și la creșterea nivelului de trai al populației din zonă.

Teza este elaborată în două părți: studiu bibliografic cu privire la stadiul actual al cunoașterii problemei analizate, structurată în două capitole și cercetările proprii, cu alte două capitole la care se adaugă capitolul de concluzii și recomandări.

Capitolul I intitulat "Stadiul actual al cunoașterii cu privire la resursele umane în mediul rural" face o incursiune în problematica mediului rural și a dezvoltării durabile. Prezentarea începe cu o conceptualizare a mediului rural, așa cum a fost ea îndelung dezbătută de către Uniunea Europeană încă de la mijlocul secolului XX și până în prezent. Și termenul de dezvoltare durabilă este prezentat în evoluția sa conceptuală, punând

accentul pe cele 17 obiective ale dezvoltării durabile care au fost stabilite de către Națiunile Unite în cadrul Agendei 2030, pentru a putea stopa sărăcia extremă, a împiedica inegalitățile și nedreptățile și pentru a proteja planeta. Pe lângă acestea, sunt menționate și prezentate dimensiunile dezvoltării durabile, importanța acestora și, nu în ultimul rând, dezvoltarea rurală durabilă, ca element de primă importanță în cadrul prezentului studiu.

Câteva caracteristici și trăsături specifice deosebesc mediul rural de arealele urbane, caracteristici care se manifestă prin predominanța activităților în sectorul agrar și cel al industriei prelucrătoare. Principala funcție specifică mediului rural este cea referitoare la activitățile agricole și bunurile care se produc în acest sector, activitate care conferă populației un mod specific de viață, un sistem de valori distincte și un comportament specific. Se respectă tradițiile și obiceiurile și se protejează mai bine mediul. În acest cadru. Resursa umană este, poate, cel mai important capital pentru dezvoltarea mediului rural, fapt pentru care am considerat necesară o analiză a caracteristicilor resursei umane din mediul rural ca și consecință a particularităților existente în ruralul Olteniei. Piața muncii din rural este strâns legată de caracteristicile acestuia, populația rezidentă fiind ocupată cel mai adesea în domeniul agricol, de unde rezultă și necesitatea prezentării cauzelor și problemelor de pe piața muncii din zonă.

Capitolul II, "Surse de finanțare care vin în sprijinul resurselor umane", aduc în prim plan principalele surse de finanțare care pot fi accesate în vederea dezvoltării resurselor umane din mediul rural. Dată fiind importanța resurselor umane în dezvoltarea rurală, este important a se stabili nivelul existent de pregătire profesională a capitalului uman din mediul rural. Nu de puține ori, intrarea pe piața muncii a populației din acest mediu este stopată de faptul că persoanele care doresc un loc de muncă au suficiente competențe sau calificări, sau de neconcordanța dintre nivelul nor de pregătire și ceea ce se solicită pe piața locală a muncii, aspecte care duc, în final, la un o mobilitate ocupațională scăzută. Mai mult, și oportunitățile de formare sunt reduse în mediul rural, iar accesarea oportunităților de formare implică, de cele mai multe ori, costuri pe care nu și le permit (cum ar fi de ex: taxe de participare la cursuri de formare, la activități practice formative).

Sunt prezentate în acest capitol programele operaționale ale perioadei de programare 2014-2020 prin intermediul cărora se pot accesa fonduri pentru formarea resursei umane, pentru dezvoltarea profesională a acestora și formarea continuă sau pentru activitățile antreprenoriale care pot fi dezvoltate în zonă, activități care sunt o sursă de creare de locuri de muncă și de dezvoltare a zonei. Pe lângă acestea, sunt menționate și programele naționale finanțate prin bugetul de stat, programe care contribuie, într-o oarecare măsură, atât la formarea profesională a populației din zonă cât și la diversificarea activităților din regiune și la dezvoltarea zonei.

Cea de-a doua parte este destinată cercetărilor proprii cu privire la tema analizată și debutează cu prezentarea scopului și obiectivelor cercetării, urmată de două capitole de analiză și unul de concluzii și recomandări.

Capitolul III este intitulat "Analiza socio-economică a regiunii Sud-Vest Oltenia, cu accent pe resursa umană". O analiză corectă și pertinentă a situației resursei umane care trăiesc și își desfășoară activitățile în ruralul din Oltenia, necesită realizarea unei analize socio-economice a regiunii. Astfel, pornind de la observarea unor aspecte legate de localizare, relief, climă, infrastructură, iar mai apoi de cele demografice, sociale și economice, s-a reușit elaborarea unei radiografii actuale a regiunii studiate. Această analiză ne va furniza informații precum: numărul și structura populației, forța de muncă din zonă, populația ocupată, locuri de muncă, nivel de trai, etc. Condițiile geografice, demografice și economice ale zonei influențează în mare măsură cantitatea de forță de muncă din mediul rural precum și calitatea acesteia. Cele 5 județe ale regiunii, Dolj, Gorj, Olt, Mehedinți și Vâlcea dispun de o anumită structură a capitalului uman în funcție de specificul geografic, demografic, social și economic, astfel încât le conferă particularități aparte. După stabilirea particularităților geografice ale regiunii cu accent pe mediul rural, au fost stabiliți indicatorii socio-economici care interesează și care conferă mediului analizat o anumită specificitate. Este esențială utilizarea combinată a indicatorilor sociali și a celor economici, iar explicația este una cât se poate de simplă – o creștere economică nu atrage automat după sine o îmbunătățire socială de aceeași natură. De cele mai multe ori, partea socială este neglijată, punându-se foarte mult accent pe tot ceea ce înseamnă economie. Pentru a respecta acest deziderat, dar și pentru a simplifica structura lucrării de cercetare, s-au ales câțiva indicatori din ambele categorii.

Rezultatele obținute au la bază metode de analiză a datelor statistice, date preluate din surse oficiale și analizate, astfel încât, să se poată trage concluzii pertinente și clare cu privire la situația actuală a mediului rural din Regiunea Sud-Vest Oltenia, date care stau la baza analizei situației forței de muncă. Datele utilizate s-au obținut prin accesarea bazei de date naționale, respectiv Institutul Național de Statistică (INSSE), Tempo-online, iar accesul la informații din cadrul Uniunii Europene s-a utilizat platforma Eurostat de pe site-ul Comisiei Europene.

Ambele tipuri de informații au fost utile în evidențierea stării actuale a ruralului din Oltenia, a atractivității lui pentru piața muncii, a necesității fondurilor europene în resursa umană din mediul rural precum și a determinării eficienței acesteia pentru situația economico-socială din regiune.

În alegerea indicatorilor socio-economici pentru a fi prezentați și evaluați s-a pornit de la ideea că, în raport cu fluctuația demografică, dezvoltarea economică a Regiunii Sud-Vest Oltenia întâmpină varii provocări, iar schimbările demografice ajung să devină factori de risc în procesul de implementare a politicilor de dezvoltare durabilă locală, inclusiv a resursei umane. Se poate afirma că evoluția populației este unul dintre factorii care ne arată perspectivele economice ale unei regiuni. Resursa umană dintr-o regiune este strâns legată de populația din zonă, de fluxul migrațional, de educație și, nu în ultimul rând, de investițiile realizate în zonă. Pe de cealaltă parte, dacă capitalul uman

se pierde prin scăderea populației, regiunea nu va evolua mai greu, fiind afectate deopotrivă producția, consumul, nivelul de trai.

Agricultura, ca principală ocupație în regiunea Sud-Vest Oltenia, este una destul de rudimentară, progresul tehnic fiind introdus destul de greu în acest domeniu datorită lipsei finanțării. Persoanele din mediul rural lucrează cu precădere în agricultură dar, neavând alte venituri în afară de acestea din agricultură, nu au cum să facă investiții mari în vederea modernizării echipamentelor și a modului de lucru în agricultură. Antreprenoriatul în regiune este unul modest, cu potențial de creștere, cele mai multe resurse financiare în vederea înființării firmelor fiind provenite din fondurile nerambursabile ale Uniunii Europene. Domeniile de activitate cele mai reprezentative pentru antreprenoriat sunt comerțul, agricultura, silvicultura și pescuitul, construcțiile, și mai puțin hoteluri și restaurante, deși, așa cum am mai menționat, zona are un bun potențial în acest sens.

Capitolul IV, "Analiza cu privire la utilizarea fondurilor europene în vederea dezvoltării resursei umane din Oltenia" a fost realizat în vederea stabilirii măsurii concrete în care fondurile europene au ajutat și au fost oportune pentru dezvoltarea resursei umane și, implicit, a dezvoltării traiului. Prin urmare, s-a decis analiza resursei umane din Oltenia, analiza resurselor financiare care să contribuie la dezvoltarea resursei umane în zonă precum și a modului cum au influențat fondurile europene nerambursabile dezvoltarea și calitatea resursei umane din regiune. Astfel, pe lângă materialele de studiu de la firmele de formare profesională, Organismul Intermediar Regional Program Capital Uman, informații statistice, am decis realizarea unui chestionar, care să fie distribuit online, dat fiind faptul că, multe persoane, transmit mult mai obiectiv răspunsurile la întrebările formulate atunci când nu se află în fața persoanei care le adresează întrebările. S-au urmărit câteva aspecte cheie referitoare la tema tezei, precum: nevoile de formare la nivelul regiunii, nivelul de consum al fondurilor europene la nivel de regiune, alocarea acestor fonduri pentru formarea și dezvoltarea resursei umane, gradul de satisfacție al angajaților sau chiar al persoanelor fără ocupație care, în urma absolvirii programelor de formare profesională urmează să ocupe un loc pe piața muncii. Studiul s-a axat pe resursa umană din rural, întrucât Oltenia, așa cum s-a arătat, are potențial de dezvoltare, dar nu are resursă umană calificată, gradul de sărăcie și deprivare materială este ridicat și rată a șomajului mare în zonă.

S-a constatat că resursa umană din Oltenia, ca de altfel în toată țara, este una deficitară la capitolul studii, ocupație și posibilități de angajare. Cel mai mult, persoanele din mediul rural sunt ocupate în agricultură, ocupație care este, în cea mai mare parte sezonieră și nu aduce venituri constante familiei. Programele cu finanțare europeană pot conduce la dezvoltarea capitalului uman din mediul rural prin implicarea acestora în diverse activități de informare, formare profesională, consiliere vocațională, mediere pe piața muncii sau chiar înființarea de întreprinderi agricole și non-agricole, ceea ce le sporește șansele de angajabilitate sau de sporire a veniturilor. Astfel, participând la

diversele activități ale proiectelor, vor dobândi competențe și aptitudini care să îi ajute să se angajeze sau să avanseze în carieră.

PNDR, prin măsurile care au putut fi accesate, a oferit posibilitatea fermierilor să se înscrie și să participe la diverse cursuri care să îi ajute în dezvoltarea fermelor pe care le dețin și în activitățile agricole pe care le desfășoară. Totuși, programul nu a avut un succes foarte mare din cauza diverselor probleme pe care solicitanții care au aplicat aceste proiecte le-au întâmpinat.

POCU, prin intermediul axelor destinate formării resursei umane, reușește să finanțeze o serie de activități în cadrul proiectelor, activități care au ca obiectiv formarea și dezvoltarea resursei umane, inclusiv și în mod special pe cea din mediul rural. Astfel, resursa umană din mediul rural a putut căpăta noi calificări în vederea ocupării unui loc de muncă în conformitate cu necesitatea pieței, și-a putut dezvolta abilități precum TIC, limba engleză, competențe antreprenoriale etc, astfel încât să poată avea acces la mediul digital și cel on-line, să poată să își înființeze și să își dezvolte propria afacere sau să poată să își dezvolte competențele profesionale și, astfel, să reușească să aibă un nivel de trai mai ridicat.

Cercetarea efectuată în cadrul studiului a relevat faptul că, deși marea majoritate a persoanelor din rural au avut acces la activitățile proiectelor cu finanțare europeană nerambursabilă, rezultatele pe care le-au obținut le-au folosit într-o oarecare măsură, ceea ce i-a făcut să participe în aceste proiecte fiind mai degrabă subvențiile primite, deci beneficiile imediate și nu cele care le aducea un sprijin pe o perioadă mai îndelungată de timp.

Capitolul V, „Concluzii generale și recomandări”, este unul de sinteză, care înglobează rezultatele cercetării efectuate dar și recomandări în acest sens.

Mediul rural, asociat în principal cu agricultura, este, adesea, un mediu slab dezvoltat în ceea ce privește infrastructura, al locurilor de muncă și al calității de trai. Dat fiind specificul agrar, marea majoritate a locurilor de muncă sunt cele din agricultură, fapt ce ne indică o sezonabilitate accentuată a acestora și un nivel al câștigului salarial destul de limitat. Piața muncii în mediul rural este strâns legată de structura demografică a populației, cu o specificitate anume, cu locuri de muncă ocupate în economia de subsistență, fluctuații de personal frecvente, cu venituri modeste și sezonabilitate accentuată. Ocuparea forței de muncă în agricultură este o componentă esențială în ceea ce privește politica de dezvoltare rurală durabilă, necesitând venituri care să poată asigura o calitate adecvată a vieții și un trai decent. Majoritatea locurilor de muncă din aceste zone rurale sunt concentrate în activități de servicii și activități agricole, fie desfășurate de cei care dețin exploatații agricole, fie de cei care lucrează în exploatații agricole. Aceste activități agricole se caracterizează și prin sezonabilitate, care are un impact negativ asupra veniturilor locuitorilor. Datorită fondurilor europene, fermierii au putut achiziționa utilaje noi, performante în ultimii ani, ceea ce i-a ajutat să facă față penuriei de forță de muncă din România, unde mulți agricultori au plecat în țările vest-europene.

Efectele pandemiei s-au simțit puternic și în domeniul agricol, ceea ce a provocat perturbări serioase în piață și variații considerabile ale productivității muncii în țară și în întreaga Uniune Europeană. Anul 2022 a fost anul în care inflația a luat avânt, fenomen care a fost legat de problemele apărute în circuitul tehnic-economic al mărfurilor, mai ales în faza de aprovizionare cu materii primesituație provocată de criza COVID și de invazia militară a Rusiei în Ucraina. Aceasta din urmă, a împiedicat distribuția și aprovizionarea cu energie, a îngreunat aprovizionarea cu anumite materii prime necesare în agricultură și comerțul cu unele mărfuri agricole.

Prin intermediul fondurilor europene tot mai multe persoane au acces la programele de formare profesională, angajatorii neavând suficiente resurse financiare pentru a-și trimite angajații la cursuri de calificare, perfecționare sau specializare. Totodată, parte din populația activă din regiune care nu ocupă un loc pe piața muncii, poate să își îmbunătățească competențele și abilitățile pentru a-și găsi un job în domeniul în care, fără certificatele de calificare dobândite, nu ar avea acces.

Rezultatele studiului denotă clar faptul că, deși fondurile europene nerambursabile contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea resursei umane din regiunea de dezvoltare Sud-Vest Oltenia, multe persoane care sunt interesate în parcurgerea programelor de formare sunt interesați mai mult de subvențiile care se dau după finalizarea activităților din cadrul proiectului.

Pe de altă parte, pentru angajatori, fondurile europene nerambursabile aduc beneficii evidente, deoarece aceștia nu dispun de fonduri suficiente pentru a-și trimite angajații la programe de formare în vederea dezvoltării și diversificării competențelor și abilităților, resursele financiare proprii pe care le-ar orienta către aceste cursuri putându-le utiliza în dezvoltarea firmei sau în alte investiții pentru organizație.

Cu siguranță noua perioadă de programare va veni cu programe operaționale potrivit necesităților resursei umane din mediul rural, bazate pe realitățile pieței muncii, pe promovarea dezvoltării rurale durabile, pe inovare și bunăstare. Reducerea disparităților dintre mediul urban și cel rural va fi din nou o prioritate de care se va ține seama și acest fapt va aduce în prim plan măsuri de formare și dezvoltare a resursei umane concomitent cu măsuri de sporire a calității vieții și reducerea sărăciei în zonele rurale.

Rezultatele obținute pe parcursul anilor de studii doctorale au fost prezentate în cadrul unor manifestări științifice naționale și internaționale și au fost valorificate în jurnale de specialitate care sunt indexate în baze de date internaționale (cotate B+).

Bibliografia este una bogată, de specialitate, incluzând titluri de articole și cărți ale specialiștilor naționali și internaționali, legislație în domeniu, dar și baze de date naționale și europene și adrese web.

